

Biologische en psychologische gevolgen van traumatisering

Frits Boer
emeritus hoogleraar kinder- en jeugdpsychiatrie AMC/ de Bascule

Kleine Hans Symposium
3 februari 2011

Gevaar

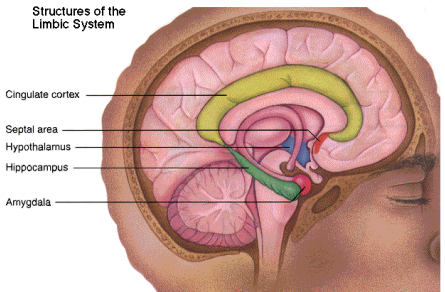
Gevaar, of de dreiging daarvan, activeert het **vreesysteem**

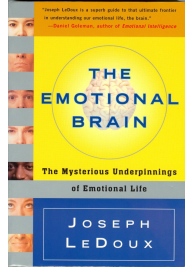
Brown, J. Benchmark Introductory Psychology Electronic Image Bank copyright © 1995 Times Mirror Higher Education Group, Inc.

Structures of the Limbic System

- Cingulate cortex
- Septal area
- Hypothalamus
- Hippocampus
- Amygdala

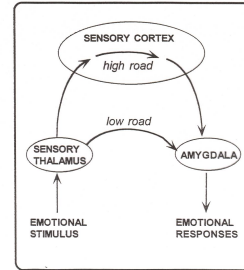
Het vreesysteem

de Bascule

amC

Het vreesysteem

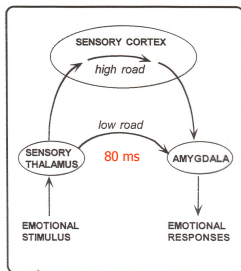

de Bascule

amC

FIGURE 6-13
The Low and the High Roads to the Amygdala.

Het vreesysteem

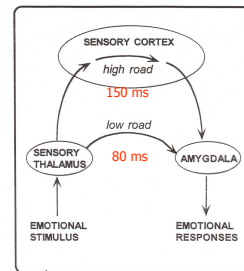

de Bascule

amC

FIGURE 6-13
The Low and the High Roads to the Amygdala.

Het vreesysteem

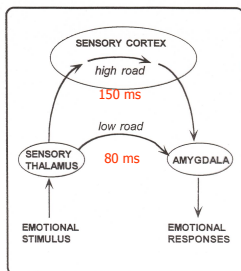

de Bascule

amC

FIGURE 6-13
The Low and the High Roads to the Amygdala.

Het vreesysteem

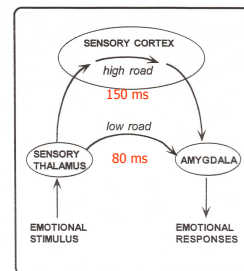
de Bascule

amC

FIGURE 6-13
The Low and the High Roads to the Amygdala.

Bij 60 km/uur:

Het vreesysteem

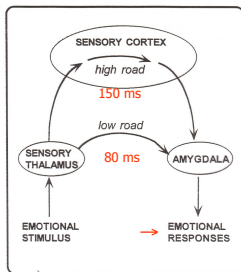
de Bascule

amC

FIGURE 6-13
The Low and the High Roads to the Amygdala.

Bij 60 km/uur:
70 ms = 116 cm

Het vreessysteem

Bij 60 km/uur:
70 ms = 116 cm

FIGURE 6-13
The Low and the High Roads to the Amygdala.

Het vreessysteem

Amygdala stimuleert:

- Schrikreflex
  - 'Bevriezen'
  - Bijniemerg (via SAM-as): adrenaline
  - Bijnierschors (via HPA-as): cortisol
- Samen: de vrees-reactie

Het vreessysteem

Bijniemerg (via SAM-as): adrenaline

- Lichaam wordt in optimale toestand gebracht op gevaar te reageren

Bijnierschors (via HPA-as): cortisol

- Lichaam wordt in staat gesteld stressvolle situatie langer te doorstaan
- Cortisol kan stress-systeem 'uitzetten'

Het vreessysteem

Op gevaar reageren:

- Arousal: fight or flight

Wanneer dit niet helpt:

- Freeze or surrender [immobilized response]

Het vreessysteem

Op gevaar reageren:

- Arousal: fight or flight

Wanneer dit niet helpt:

- Freeze or surrender [immobilized response] + dissociatie

Het vreessysteem

Op gevaar reageren:

- Arousal: fight or flight

sympathicus

Wanneer dit niet helpt:

- Freeze or surrender [immobilized response] + dissociatie

parasympathicus

Maar kinderen?

Kinderen kunnen het nog niet zelf

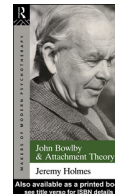
Vreesreactie:

- Bescherming zoeken (gehechtheidssysteem)
- Risico-taxatie door kijken naar gezicht beschermer (social referencing)

Maar kinderen?

Bescherming zoeken

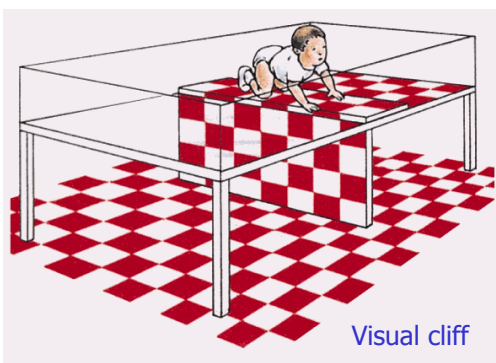
Maar kinderen?

Bescherming zoeken

Maar kinderen?

Social referencing

Visual cliff

Social referencing

Social referencing

de **Bascule**

amC

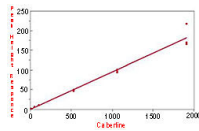
Van gevaar moet je leren

Normaal ('adaptief')

- Relatie stress-gezondheid U-vormig

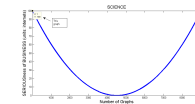
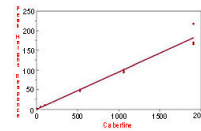
de **Bascule**

amC

de **Bascule**

amC

de **Bascule**

amC

Van gevaar moet je leren

Normaal ('adaptief')

- Relatie stress-gezondheid U-vormig
- Posttraumatische groei

de **Bascule**

amC

Brown & Benchmark Introductory Psychology Electronic Image Bank copyright © 1995 Times Mirror Higher Education Group, Inc.

Structures of the
Limbic System

Cingulate cortex
Septal area
Hypothalamus
Hippocampus
Amygdala

Van gevaar moet je leren:
De rol van de amygdala

Veel kennis is onbewust:
Het impliciete geheugen

de **Bascule**

amC

Van gevaar moet je leren

Normaal ('adaptief')

- Relatie stress-gezondheid U-vormig
- Posttraumatische groei

Pathologisch ('maladaptief')

- Posttraumatische stoornissen

Psychische gevolgen

Schokkende gebeurtenis:

- Langdurige psychische stoornissen bij circa 20%
- PTSS, maar niet alléén – ook:
- Angststoornissen
- Stemmingsstoornissen
- Gedragsstoornissen
- Leerstoornissen

Traumagerelateerde problemen kinderen

Door:

1. Dreiging
2. Verlies
3. Verhuizing(en)
4. Kwetsbaarheid
5. Traumasymptomatologie ouders
6. Aantasting sociale steun netwerken

PTSS

- Herbelevingen
- Vermijding traumagerelateerde prikkels of afstomping algemene reactiviteit
- Verhoogde prikkelbaarheid

Maar kinderen?

- Herbelevingen
  - Angsten & dromen meer algemeen (monsters)
  - Posttraumatisch spel
- Vermijding/afstomping reactiviteit
  - Verarming of staken spel
  - Middelengebruik
  - Riskant gedrag

Maar kinderen?

- Verhoogde prikkelbaarheid
  - Slaapstoornissen, hyperactief gedrag

Van gevaar moet je leren

Herbelevingen (intrusieve gedachten):

- Ook adaptieve functie: **verwerking**
- Dunne lijn tussen verwerking en stoornis
- Afhankelijk van:
  - Temperament kind
  - Coping stijl en vaardigheden
  - Sociale steun

Biologische gevolgen

SAM-as:

- Bij PTSS-kinderen verhoogd reactief
- Negatief effect op werkgeheugen

HPA-as:

- Bij PTSS-kinderen hyperreactief
- Bij PTSS-volwassenen hyporeactief

Biologische gevolgen

Volumetrisch beeldvormend onderzoek:

- Bij PTSS-kinderen nog geen consistente gegevens

Functioneel beeldvormend onderzoek:

- Bij PTSS-kinderen minder optimaal functioneren hippocampus en mediale frontale schors

Somatische gevolgen

Niet alleen hersenproblemen als gevolg!

Het **ACE onderzoek** van Vincent Felitti

The Adverse Childhood Experiences (ACE) Study

- The largest study of its kind ever done to examine the medical, social, and economic effects of adverse childhood experiences over the lifespan (18,000 participants)

What do we mean by Adverse Childhood Experiences?

- Experiences that lead to medical and social problems of national importance.
  - childhood abuse and neglect
  - growing up with domestic violence, substance abuse or mental illness in the home, parental loss, or crime

Categories of Adverse Childhood Experiences

Abuse, by Category

Psychological (by parents)	11%
Physical (by parents)	11%
Sexual (anyone)	22%

Household Dysfunction, by Category

Substance Abuse	26%
Mental Illness	19%
Mother Treated Violently	13%
Imprisoned Household Member	3%

Adverse Childhood Experiences Score

Number of categories of adverse childhood experiences are summed ...

ACE score	Prevalence
0	48%
1	25%
2	13%
3	7%
4 or more	7%

Childhood Experience and Later Organic Disease

ACEs Increase Likelihood of Heart Disease*

- Emotional abuse 1.7x
- Physical abuse 1.5x
- Sexual abuse 1.4x
- Domestic violence 1.4x
- Mental illness 1.4x
- Substance abuse 1.3x
- Household criminal 1.7x
- Emotional neglect 1.3x
- Physical neglect 1.4x

*After correction for age, race, education, and conventional risk factors like smoking and diabetes. *Circulation*, Sept 2004.

Childhood Experience and Later Organic Disease

ACEs Increase Likelihood of Heart Disease*

- Emotional abuse 1.7x
- Physical abuse 1.5x
- Sexual abuse 1.4x
- Domestic violence 1.4x
- Mental illness 1.4x
- Substance abuse 1.3x
- Household criminal 1.7x
- Emotional neglect 1.3x
- Physical neglect 1.4x

*After correction for age, race, education, and conventional risk factors like smoking and diabetes. *Circulation*, Sept 2004.

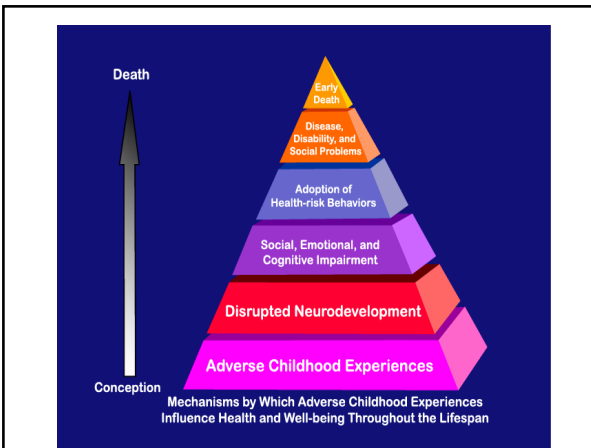
Adverse Childhood Experiences determine the likelihood of the ten most common causes of death in the United States.

Top 10 Risk Factors: smoking, severe obesity, physical inactivity, depression, suicide attempt, alcoholism, illicit drug use, injected drug use, >50 sexual partners, sexually transmitted disease.

With an ACE Score of 0, the majority of adults have few, if any, risk factors for these diseases.

However, with an ACE Score of 4 or more, the majority of adults have multiple risk factors for these diseases or the diseases themselves.

Many chronic diseases in adults are determined decades earlier, in childhood.

Dank u voor uw aandacht!
f.boer@amc.uva.nl